

سهم ایران از فرصت طلایی تجارت با روسیه واردات بیشتر بود

جمهوری آذربایجان و پاکستان جایگزین ایران در روسیه شدند ترکیه به بازار روسیه بازگشت

سهیلا روزبان- شهروند| اختلاف ترکیه و روسیه، تزارها را به سمت واردات بیشتر از ایران کشاند، اما نتیجه این فرصت طلایی تنها این شد که باز هم ایران واردات کالا را به روسها تعارف کند. تنش سیاسی میان روسیه و ترکیه که فرصت طلایی برای صادرات ایران تلقی شده بود، ناکام ماند و ایرانیها نه تنها نتوانستند جایگاهی در بازار این کشور پیدا کنند و فرصت را به رقبایی مانند چین و بلاروس واگذار کنند، بلکه محموله‌های صادراتی ایران از روسیه یکی یکی برگشت خورد و ذهنیت مصرف‌کنندگان روسی از کالای نامرغوب ایرانی را تقویت کرد. ذهنیتی که به گفته مهدی کریمی‌تفرشی عضو هیأت‌مدیره خانه صنعت و معدن جوانان ایران به «شهروند» در دهه ۹۰ میلادی ریشه دارد. همان زمان که با فروپاشی شوروی بار دیگر دروازه‌های واردات این کشور به روی ایران گشوده شد اما ایرانیها با ارسال کالاهای بی‌کیفیت در ذهن مصرف‌کنندگان خاطره بدی از جنس ایرانی به جای گذاشتند. حالا نتیجه آن همه میزگرد و گپ‌وگفت برای استفاده از این فرصت طلایی تنها آن شد که ترکیه دوباره به بازار روسیه برگردد و

صادرات روسیه به ایران از ۹۰۰ میلیون دلار به یکمیلیارد و ۳۰۰ میلیون دلار برسد. موضوعی که اسدالله عسگراولادی در گفت‌وگو با «شهروند»، آن را به باخت ایران در بازار روسیه تعبیر می‌کند.

با ختمیم

کاوه زرگران رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و صنایع غذایی اتاق تهران، از دیگر فعالان اقتصادی است که کندی و کاهلی دستگاه‌های دولتی را عامل ناکامی بخش خصوصی در ورود به قلب تزار عنوان می‌کند. او با اشاره به این‌که بازار روسیه در بخش غذا و محصولات کشاورزی به ارزش ۴۰ میلیارد دلار است، افزود: با توجه به رفع تنش میان روسیه و ترکیه، ما فرصت حضور در بخشی از این بازار را با توجه به سابقه و نفوذ اقتصادی ترکیه، عملاً از دست داده‌ایم؛ اگرچه هنوز در برخی محصولات شانس مناسبی داریم.

به گفته او، بیش از ۹۵ درصد بازار محصول گوجه‌فرنگی روسیه در اختیار ترکیه است و ایران می‌توانست از فرصت چند ماهه اخیر و اخراج ترکیه از این بازار به خوبی استفاده کند، اما حال با بازگشت دوباره محصولات ترک، در این حوزه امکان رقابت برای محصول گوجه‌فرنگی ایران باقی نمی‌ماند.

ریشه ناکامی تجارت تهران-مسکو

اما سوال اینجاست؛ «چرا با وجود بحران در روابط روسیه و غرب، ایران نتوانست از این فرصت بهره‌برد و سهم صادرات خود را در بازار بزرگ روسیه افزایش دهد؟» برخی از کارشناسان از موانع داخلی می‌گویند. به گفته عسگر اولادی رئیس اتاق ایران و روسیه، برخی مشکلات مربوط به اخذ روادید، بروکراسی‌های اداری، طولانی‌بودن فرآیند صدور گواهی در دستگاه‌های مربوطه صادرات ایران به روسیه را به شدت زمان‌بر و سخت کرده است، به گونه‌ای که در برخی موارد روس‌ها از خواسته خود پشیمان شده و سفارشاتشان را پس می‌گیرند. «عدم اعتماد دوسویه بین تجار دو کشور» چالش دیگری است که به گفته مهدی کریمی‌تفرشی عضو هیأت‌مدیره خانه صنعت و معدن عمده صادرکنندگان ایرانی در مراوده با روسیه را دچار مشکل ساخته است. ازسوی دیگر، بازوی پژوهشی مجلس شورای اسلامی در جدیدترین تحلیل خود و در پاسخ به این پرسش، چهارعامل را در این زمینه موثر می‌داند. «تحولات ارزی ایران و روسیه»، «لجستیک و پشتیبانی ضعیف تجاری در ایران»، «ضعف نهادی و نبود زنجیره‌های عرضه کالایی» و «تبعیض تعرفه‌ای واردات کالا از

ایران» ازجمله عواملی است که ضریب نفوذ ایران در بازار روسیه را تضعیف کرده است. براساس این تحلیل، دربحث «تحولات ارزی ایران و روسیه» میتوان گفت که کاهش ارزش پول ملی روسیه ورود کالا به بازار این کشور را سخت و گران کرد. بهطوری که ارزش واردات کشاورزی و موادغذایی این کشور را حدود ۴۰ درصد نزولی کرد و اقتصادی که حجم واردات سالانه کشاورزی و موادغذایی آن در سال ۲۰۱۳ بیش از ۷۵/۴۴میلیارد دلار بود، به واسطه کاهش ارزش پول ملی و کاهش قیمت‌های جهانی، ارزش واردات آن به حدود ۱۴/۲۷میلیارد دلار کاهش یافت.

ایستگاه‌های بازدارنده این‌بار در ایران

«درهمه جای دنیا سخت‌گیری‌ها برای صادرات ازطرف کشور مقصد است، در ایران این رویه برعکس است.» این نکته‌ای است که رئیس اتاق ایران و روسیه آن را مطرح کرده و ادامه می‌دهد: ایستگاه‌های بازدارنده زیادی در ایران وجود دارد و همین مسأله روند صادرات را نزولی کرده است.

اما این ادعا درحالی مطرح می‌شود که مسئولان از رشد ۹ درصدی صادرات غیرنفتی طی ۹ ماه نخست امسال خبر می‌دهند، آماری که تعجب عسگر اولادی را برانگیخته و توضیح می‌دهد که آمارهای ارایه‌شده با احتساب محصولات نفتی و پتروشیمی است که با برداشته‌شدن تحریم روند صدور آن تسهیل گشت.

اما ایران درحالی نتوانست در نبود ترکیه، میزان صادرات خود را به روسیه افزایش دهد که به گفته این فعال اقتصادی مصر، جمهوری آذربایجان و پاکستان به خوبی از این فرصت استفاده کرده و سهم خود از بازارهای این کشور را افزایش دادند. حالا هم که صادرات محصول‌های ترک به این کشور آغاز شده، کار برای تجار ایرانی سخت‌تر شده است.

فرصت‌سوزی روسی

اما مهدی کریمی‌تفرشی عضو هیأت‌مدیره خانه صنعت و معدن جوانان ایران اما نظری متفاوت دراین‌باره دارد. او پا را کمی عقب‌تر گذاشته و معتقد است؛ ناکامی ایران در بازارهای صادراتی روس سابقه تاریخی دارد. «دهه ۹۰ میلادی همزمان با فروپاشی شوروی سابق، دروازه‌های این کشور به روی تجار ایرانی گشوده شد. در آن سال‌ها برخی از تاجران‌ها و تولیدکننده نماها کالاهای بی‌کیفیت خود را

روانه این کشور ساختند و این‌گونه تصویر بدی از کیفیت کالای ایرانی در میان روس‌ها ایجاد کردند. حالا با وجود گذشت حدود ۲۰ سال از این اتفاق رصد کالاهای صادراتی ایران به دید بدی صورت گرفته و روس‌ها سخت‌گیری بسیاری در واردات کالا از ایران از خود نشان می‌دهند.»

او در ادامه می‌افزاید: اوایل امسال بود که قراردادی تحت عنوان قرارداد سبز میان ایران و روسیه منعقد شد که براساس آن تعدادی از کالاهای باید از طریق کانال سبز عبور کرده و فقط وزارت بهداشت و گمرکات این کشور اسناد مربوطه را ملاحظه کنند، اما این اتفاق هیچ‌گاه رخ نداد و سخت‌گیری‌ها در روند واردات کالا به این کشور همچنان ادامه دارد.

این فعال صنعت غذا که از حضور نداشتن کالاهای ایرانی در بازار روس درغیاب ترکیه را نوعی فرصت‌سوزی می‌داند، گفت: بعد از ایجاد اختلاف سیاسی میان روسیه و ترکیه، چین صد درصد سبزیجات این کشور را تأمین کرد. با وجود این‌که می‌توانستیم بهترین تأمین‌کننده پروتیین و گوشت در این کشور باشیم، به راحتی بازار این محصولات را به بلاروس واگذار کردیم. این ناکامی در صادرات میوه هم وجود داشت و سهم میوه‌های صادراتی ایران از بازار روسیه از ۴ درصد به ۳ درصد کاهش یافت. او که ریشه فرصت‌سوزی‌هایی از این دست را ناشی از نابسامانی و سوء مدیریت می‌داند، توضیح داد: به دلیل نامساعد بودن فضای کسب‌وکار و اقتصاد دستوری بسیاری از محصولات ما توان رقابت با تولید مشابه خود در بازارهای هدف را ندارد و به راحتی از میدان به در می‌شود.

صادرات در حصار موانع ساختاری

در این میان برخی دیگر بی‌توجهی به خواست و سلیقه مشتریان را دلیل اصلی ناکامی در صادرات به روسیه عنوان می‌کنند. محمد لاهوتی رئیس کنفدراسیون صادرات که معتقد است: «رعایت نکردن استانداردهای تجاری» مورد قبول روسیه به دست دادن بازار روسیه در پی بحران روابط تجاری این کشور با ترکیه شده است، پیشتر گفته بود: «به‌طور مثال یکی از درخواست‌های روس‌ها از صادرکنندگان ایرانی این بود که بسته‌بندی محصولاتشان به زبان روسی انجام شود اما تجار ایرانی نتوانستند به سرعت خود را با استانداردهای روس‌ها هماهنگ کنند. البته انجام چنین کاری هم تنها برای شرکت‌های بزرگ صادراتی امکان‌پذیر است و برای شرکت‌های کوچک و متوسطی که جایگاه بیشتری در اقتصاد ایران دارند، چندان امکان‌پذیر نیست. ازسوی دیگر، «نبود زیرساخت‌های مناسب حمل‌ونقل در کشور»، «مشکل مراودات بانکی و مالی»، «قیمت بالای تمام‌شده محصولات و رقابتی نبودن آن» از دیگر مواردی بود

که باعث شد نتوانیم سهمی از بازار بزرگ روسیه را به خود اختصاص دهیم.

کفه سنگین تجارت به نفع سوریه

بررسی کارنامه تجارت ایران و روسیه در سالهای اخیر، نشان می‌دهد که کفه تجارت ایران با این کشور، به سمت واردات سنگینی می‌کند. این به آن معناست که روند تجاری ایران با روسیه یکطرفه و به سود روسیه است. آن‌گونه که اسدالله عسکراولادی می‌گوید، صادرات ایران به این کشور بعد از اختلافات سیاسی روسیه و ترکیه تنها ۱۰۰ میلیون دلار افزایش یافت و به عدد ۴۰۰ میلیون دلار رسید. این درحالی است که واردات از روسیه از ۹۰۰ میلیون دلار به یکمیلیارد و ۳۰۰ میلیون دلار افزایش یافته است. البته این نخستین بار نیست که تجارت تهران مسکو به زیان ایران شده است. براساس داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران در دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۵ میانگین ارزش صادرات ایران به روسیه سالانه حدود ۳۵۱ میلیون دلار و میانگین ارزش واردات سالانه ایران در دوره مذکور حدود ۸۷۰ میلیون دلار بوده و در نتیجه در کلیه سالها طراز تجاری ایران و روسیه به زیان ایران منفی بوده است. از لحاظ آمار سال میلادی در سال ۲۰۱۴ ارزش صادرات کالایی ایران به روسیه معادل ۲۸۴ میلیون دلار و ارزش واردات ایران از روسیه معادل ۶۶۹ میلیون دلار و طراز بازرگانی خارجی میان دو کشور به زیان ایران و منفی است. به‌طورکلی در دوره هفت‌ساله ۲۰۰۸-۲۰۱۴ میانگین ارزش صادرات ایران به روسیه سالانه حدود ۳۵۵ میلیون دلار بوده که درمقایسه با میانگین واردات روسیه از جهان به میزان ۲۶۹ میلیارد دلار، ارزش صادرات ایران به روسیه حدود ۱۳/۰ درصد واردات روسیه را تشکیل می‌دهد که بسیار ناچیز است.